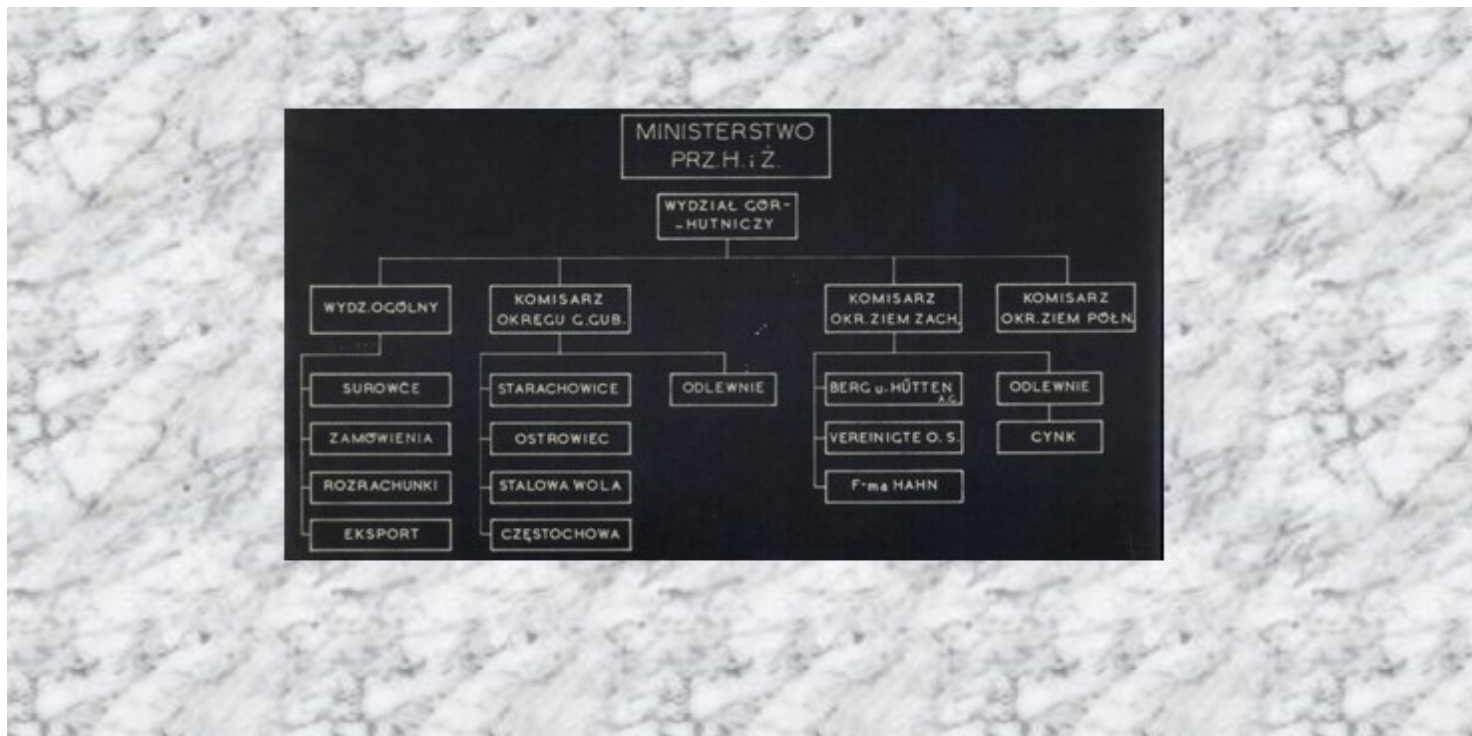

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/86620,Londyńskie-Ministerstwo-Przemyslu-Handlu-i-Zeglugi-RP-w-dokumentach-MBP.html>

Z zasobu IPN

ARTYKUŁ

Londyńskie Ministerstwo Przemysłu, Handlu i Żeglugi RP w dokumentach MBP

OKRES HISTORYCZNY

(1939-1945) II wojna światowa

Autor: WALDEMAR GRABOWSKI 29.09.2021

Po wrześniu 1939 r. ogromną rolę w podtrzymywaniu ciągłości państwowej Polski i organizacji jej wysiłku zbrojnego odegrały konstytucyjne władze RP na wychodźstwie. W latach II wojny światowej liczba pracowników rządu

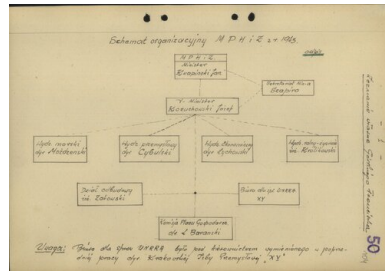
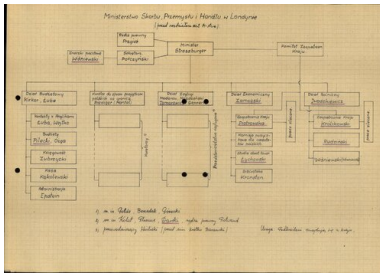
emigracyjnego wzrosła ze 160 pracowników etatowych w 1940 r. do 1052 osób w 1945 r.

Tymczasem pomimo upływu tak wielu lat od zakończenia wojny nasza wiedza na temat rządu Rzeczypospolitej funkcjonującego w Londynie jest wciąż bardzo mała¹. Wydaje się celowe podjęcia odpowiednich badań archiwalnych, które pozwoliłyby wypełnić tę wyraźną lukę².

W ramach rządu RP w Londynie zagadnieniami przemysłu początkowo zajmowało się Ministerstwo Skarbu. Dopiero w czerwcu 1942 r. utworzono osobne Ministerstwo Przemysłu, Handlu i Żeglugi. Jego pracami kierował Jan Kwapiński z PPS, jego zastępcą był Józef Kozuchowski.

Odnosnie do funkcjonowania Ministerstwa Przemysłu w Londynie dysponujemy praktycznie informacjami zamieszczonymi w trzystronicowym fragmencie książki Magdaleny Hułas³. Pewne uzupełnienia przynoszą wspomnienia ministra Jana Kwapińskiego⁴. Pewne przydatne informacje znajdują się w kilku innych publikacjach⁵.

Poszukując wiadomości na temat obsady personalnej oraz działalności Ministerstwa warto sięgnąć po dokumenty znajdujące się w Archiwum Instytutu Pamięi Narodowej. Wśród licznych materiałów dotyczących różnych struktur konspiracji polskiej z okresu II wojny światowej znajdują się tu także efekty rozpracowań prowadzonych przez Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego obejmujących rząd RP w Londynie.

Sporządzone przez policję polityczną PRL schematy organizacyjne: Ministerstwa Skarbu, Przemysłu i Handlu Rządu RP na Wychodźstwie (przed podziałem tego ministerstwa) oraz... Z zasobu IPN

...Ministerstwa Przemysłu, Handlu i Żeglugi tego polskiego rządu. Z zasobu IPN

Sprawa obiektowa w MBP

Interesujące informacje zgromadzono odnośnie do Ministerstwa Przemysłu, Handlu i Żeglugi, a zwłaszcza jego Wydziału Przemysłowego. Sprawę obiektową w tej sprawie prowadził w latach 1954-1956 Departament IV MBP⁶. Celem tego rozpracowania było:

- pełne rozszyfrowanie struktury organizacyjnej, obsady personalnej i zakresu działania;
- ustalenie powiązań personalnych Wydziału z Delegaturą Rządu na Kraj w tzw. okresie przejściowym i bezpośrednio po wyzwoleniu;
- wyjaśnienie czy, a jeśli tak to jaka komórka na emigracji przejęła zadania Wydziału po jego oficjalnym rozwiązaniu;
- poddania operacyjnej kontroli wszystkich ustalonych na terenie kraju byłych pracowników Wydziału pod kątem ustalenia ich ewentualnych powiązań z zagranicą⁷.

**Jan Kwapiński. Ze zbiorów
Narodowego Archiwum
Cyfrowego**

Londyński resort przemysłu

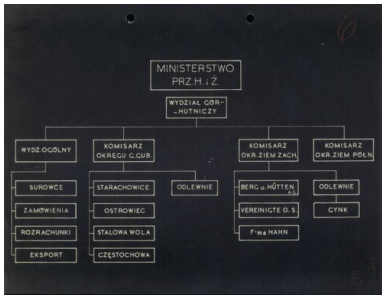
W ramach rządu RP w Londynie zagadnieniami przemysłu początkowo zajmowało się Ministerstwo Skarbu. Dopiero w czerwcu 1942 r. zostało utworzone osobne Ministerstwo Przemysłu, Handlu i Żeglugi. Jego pracami kierował Jan Kwapiński z PPS, jego zastępcą był Józef Kożuchowski. W dotychczasowych badaniach udało się ustalić listę 24 osób, które w różnych okresach pracowały w Ministerstwie.

W skład Ministerstwa wchodziły cztery główne działy:

- spraw morskich,
- ekonomiczny,
- przemysłowy,
- rolnictwa i aprowizacji.

Interesujący nas najbardziej Dział/Wydział Przemysłu podzielony był na referaty:

- przemysłu i rzemiosła,
- przejęcia i uruchomienia przedsiębiorstw,
- górnictwa,
- odbudowy osiedli,
- gospodarki energetycznej i komunikacji
- mobilizacji i szkolnictwa sił technicznych⁸.

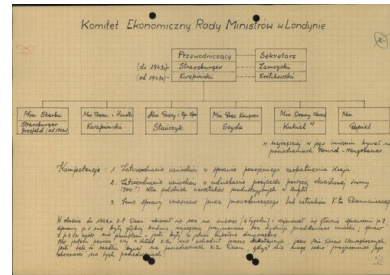
Z akt po MBP PRL: schemat organizacyjny Wydziału Górniczo-Hutniczego w Ministerstwie Przemysłu, Handlu i Żeglugi Rządu RP na Wychodźstwie. Z zasobu IPN

Warszawa, data 27 czerwca 1953r.
 Sejmik tabel. 61/1953

Branżowy wykaz inżynierów zatrudnionych w tzw. "Min. Przem. Handla i Żeglugi" w Łodzi w 1942/43/

BRANW Karoliera	ur. 1903r.	inżynier górnik	
CYBULSKI Julian	" 1905r.	inżynier górnik	zmarł w 1951r.
BOCZYK Władysław	" 1900r.	inż. górnik	
BYKAL Jan Karol	" 1900r.	inżynier górnik	
BUŁAŃSKI Władysław	" 1905r.	inżynier górnik	
GLASER Roman	ur. 1891r.	inżynier elektryk	
GRYBOWSKI Stanisław	" 1900r.	inżynier elektryk	
GRYBOWSKI Edward	" 1904r.	inżynier elektryk	
GRYBOWSKI Stefan	" 1909r.	inż. elektryk	
GRYBOWSKI Stanisław	" 1903r.	inżynier elektryk	
GRYBOWSKI Zygmunt	" 1905r.	inżynier elektryk	
GRYBOWSKI Jan	" 1911r.	inżynier elektryk	
GRYBOWSKI Damian	" 1902r.	inżynier elektryk	
GRYBOWSKI Zdzisław	ur. 1900r.	inżynier mechaniczny	
GRYBOWSKI Teofil	" 1907r.	inżynier mechaniczny	
GRYBOWSKI Stanisław	" 1900r.	inżynier mechaniczny	
GRYBOWSKI Karoliera	" 1900r.	inżynier mechaniczny	
GRYBOWSKI Władysław	" 1913r.	inżynier mechaniczny	
GRYBOWSKI Eugeniusz	" 1909r.	inżynier mechaniczny	
GRYBOWSKI Władysław	" 1911r.	inżynier mechaniczny	
GRYBOWSKI Andrzej	" 1904r.	inżynier mechaniczny	
GRYBOWSKI Stanisław	" 1911r.	inżynier mechaniczny	
GRYBOWSKI Stanisław	" 1913r.	inżynier mechaniczny	
GRYBOWSKI Eugeniusz	" 1909r.	inżynier mechaniczny	

Przygotowany w MBP PRL Branżowy wykaz inżynierów zatrudnionych w Ministerstwie Przemysłu, Handlu i Żeglugi Rządu RP na Wychodźstwie. Z zasobu IPN

Sporządzony w MBP PRL materiał dotyczący Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów RP na Wychodźstwie. Z zasobu IPN

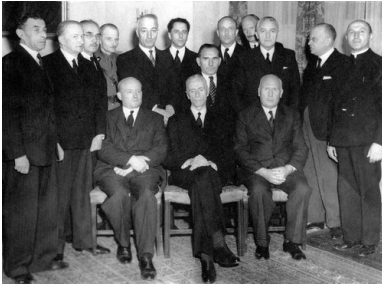
W kolejnych latach zakres działalności ulegał rozszerzeniu. Między innymi przejęto sprawy związane z pocztą. W 1944 r. liczba działów wzrosła do dziewięciu i były to działy:

- Ogólny,
- Przemysłowy,
- Ekonomiczno-Handlowy,
- Spraw Morskich,
- Rolnictwa i Reform Rolnych,
- Apropozycji, Komunikacji i Łączności,
- Budownictwa i Robót Publicznych,
- Polityki Gospodarczej i Planowania.

Opracowywano, w porozumieniu z departamentami gospodarczymi Delegatury Rządu na Kraj, zapotrzebowanie na konkretne maszyny, urządzenia, materiały budowlane itp. na pierwszy okres powojenny, jakie miały być wysłane do Polski.

W wyniku rozpracowania MBP ustaliło listę 25 inżynierów zatrudnionych w Ministerstwie w latach 1942-1945, a także 25 inżynierów wykonujących prace zlecone. Ponadto sporządzono listę inżynierów zatrudnionych we wszystkich ministerstwach rządu RP w Londynie, umieszczono w niej 193 osoby.

Bardzo interesujące są informacje na temat planowania przyszłości gospodarczej w wyzwolonej Polsce. Prace te rozpoczęto w maju 1941 r.⁹ Następnie w 1942 r., już po powstaniu Ministerstwa Przemysłu, Handlu i Żeglugi utworzono „Komisję dla Opracowania Planu Gospodarczego”. W pracach Komisji brali udział inżynierowie: Bolesław Gawin, Roman Mglej, Zygmunt Ramza, Władysław Przesztyński, Marian Batkowski, Józef Zacharzewski.

**1943. Od lewej siedzą premier
Mikołajczyk, Prezydent
Raczkiewicz i wicepremier i
minister PHiŻ Kwapiński, stoją
ministrowie: skarbu Ludwik
Grosfeld, bez teki Henryk
Strasburger, informacji i
dokumentacji Stanisław Kot, ON
gen. Marian Kukiel, bez teki Karol
Popiel, SZ Tadeusz Romer, pracy i
opieki społecznej Jan Stańczyk,
SW Władysław Banaczyk,
dyrektor Biura Prezydialnego
Adam Romer, spraw
kongresowych Marian Seyda,
sprawiedliwości Wacław
Komarnicki, WRiOP ks. Zygmunt
Kaczyński. Ze zbiorów NAC**

Obsada personalna Wydziału Przemysłu

Na podstawie zeznań byłych pracowników MBP ustaliło obsadę personalną Wydziału Przemysłu¹⁰.
Prezentowała się ona następująco:

Kierownik – inż. Franciszek Górski, następnie od 1943 r. inż. Julian (Józef)¹¹ Cybulski;

Referat górniczy

inż. Jan Karol Zyzak – kopalnictwo węglowe i solne,

inż. Kazimierz Braun – kamieniołomy,

inż. Damian Stanisław Wandycz – kopalnictwo naftowe,

inż. T. (Roman Władysław) Glaser (Glazer) – rafinerie;

Referat hutniczy

inż. Stefan Górski, inż. T. (Karol) Wanner, inż. Aleksander Landau;

Referat metalowo-przetwórczy

inż. Wolański – wyroby masowe,

inż. Stanisław Bronisław Szulc – przemysł obrabiarkowy i narzędziowy,

inż. Eugeniusz Antoni (Aleksander) Rapaczyński – przemysł maszynowy;

Referat chemiczny

inż. Jan Walczyński, inż. Stefan Stanisław Namysłowski, inż. Kazimierz Kachlik, inż. Aleksander Zetel;

Inni pracownicy Wydziału:

dr (Andrzej Rosner) Rozner – referent do spraw chłodnictwa,

inż. Leszek (Zienkowski) Zienkowicz – referent do spraw energetycznych,

mgr Frankowski – sprawy szkolnictwa.

Wydział prowadził kartotekę zakładów przemysłowych istniejących na terenie II Rzeczypospolitej oraz na tzw. „Ziemiach Postulowanych”. Analizowano politykę gospodarczą prowadzoną przez władze okupacyjne.

Bardzo interesujące są informacje o

planowaniu przyszłości gospodarczej w wyzwolonej Polsce. Prace te rozpoczęto w maju 1941 r. Następnie w 1942 r., już po powstaniu Ministerstwa Przemysłu, Handlu i Żeglugi, utworzono „Komisję dla Opracowania Planu Gospodarczego”.

Plany powojennej odbudowy przemysłu

Najważniejszym zadaniem Wydziału Przemysłu, i szerzej całego Ministerstwa, było opracowanie zagadnienia powojennej odbudowy przemysłu polskiego oraz jego rozwoju w przyszłości. W ramach tych prac opracowano szereg referatów i memoriałów przedstawianych rządowi RP. Współpracowano z innymi ministerstwami polskimi, ale także brytyjskimi. Polskich techników i inżynierów kierowano na staże do angielskich, kanadyjskich i amerykańskich zakładów przemysłowych. Współpracowano także z instytucjami alianckimi, np. z UNRRA. Opracowywano, w porozumieniu z departamentami gospodarczymi Delegatury Rządu na Kraj, zapotrzebowanie na konkretne maszyny, urządzenia, materiały budowlane itp. na pierwszy okres powojenny, jakie miały być wysłane do Polski.

Warszawa, dnia 15 kwietnia 1953r.

62

W y c i ąg

z wykazu inżynierów i techników w arsenałach państw. w Londynie
w Sec. Ministerstwa Przem. Handlu i Żegl.

1. ALBERT Tadeusz	ur. -	Akademia Przem. w Londynie
2. KACZYNSKI Jerzy	1907r.	inżynier reżisjer
3. KACZYNSKI Marian	1911r.	inżynier. Politt. Odwołania
4. KUCHARSKI Michał	1897r.	politechnik / zam. ofc. /
5. KUCIERSKI Stefan	1901r.	Politechnika Warszawska
6. KRAN Stefan	-	inżynier lotowy
7. KRAN Stanisław	1905r.	inżynier górnik
8. KRZYWA Ferdynand	1895r.	inżynier lotnik
9. KULSKI Edward	1907r.	Politechnika Warszawska
10. KULSKI Tadeusz	1902r.	Inst. Mechan. w Politt. Odwołania
11. KULSKI Zygmunt	1904r.	inżynier architekt
12. KULSKI Jan	1899r.	inżynier górnik
13. KULSKI Julian	1903r.	inżynier reżisjer
14. KULSKI Jan	1901r.	inżynier metalurg
15. KULSKI Stefan	1910r.	inżynier elektryk
16. KULSKI Roman	1909r.	inżynier chemik
17. KULSKI Stanisław	1902r.	Szkola Krolowska
18. KULSKI Stanisław	1902r.	Szkola Inżynierska
19. KULSKI Stefan	1902r.	inżynier mechaniczny
20. KULSKI Stanisław	1903r.	inżynier lotowy
21. KULSKI Stanisław	1911r.	inżynier reżisjer
22. KULSKI Tadeusz	1902r.	inżynier chemik
23. KULSKI Stefan	1902r.	inżynier mechaniczny
24. KULSKI Stanisław	1904r.	inżynier chemik
25. KULSKI Stanisław	1906r.	inżynier hydrotechniczny
26. KULSKI Stanisław	1905r.	inżynier reżisjer
27. KULSKI Stanisław	1911r.	inżynier dróg i mostów
28. KULSKI Stanisław	1911r.	inżynier
29. KULSKI Stanisław	1905r.	Politechnika Warszawska
30. KULSKI Alfred	1904r.	inżynier elektryk
31. KULSKI Stanisław	1905r.	inżynier mechaniczny
32. KULSKI Stefan	1905r.	inżynier reżisjer

- 2 -

63

33. KULSKI Stanisław	ar. 1902r.	inżynier mechaniczny
34. KULSKI Henryk	1907r.	inżynier elektryk
35. KULSKI Zygmunt	1902r.	inżynier reżisjer
36. KULSKI Stanisław	-	Urząd. w Belgii 2 lata.
37. KULSKI Stanisław	1900r.	inżynier architekt
38. KULSKI Stanisław	1914r.	Szkola Przemysł. w Londynie
39. KULSKI Michał	1917r.	inżynier mechaniczny
40. KULSKI Jerzy	1902r.	Instytut Techniczny
41. KULSKI Henryk	1907r.	inżynier metalurg
42. KULSKI Zygmunt	1907r.	inżynier hydrotechniczny
43. KULSKI Zygmunt	1907r.	inżynier reżisjer
44. KULSKI Henryk	1904r.	Politechnika Warszawska
45. KULSKI Augustyn	1904r.	Politechnika Warszawska
46. KULSKI Jan	1910r.	inżynier dróg i mostów
47. KULSKI Stefan	1908r.	dr. chemii i fizyka
48. KULSKI Włodzisław	1907r.	inżynier budowy okrętów
49. KULSKI Julian	1900r.	Politechnika Warszawska
50. KULSKI Adam	1911r.	Data. Wileński Hydrotechniczny
51. KULSKI Stanisław	1902r.	inżynier chemik
52. KULSKI Jerzy	1910r.	inżynier
53. KULSKI Stanisław	1907r.	inżynier architekt
54. KULSKI Henryk	1902r.	inżynier elektryk
55. KULSKI Włodzisław	1905r.	inżynier dróg i mostów
56. KULSKI Henryk	1907r.	Kraj Techniczny
57. KULSKI Zygmunt	1907r.	Politt. w Londynie. Hydrotechniczny
58. KULSKI Augustyn	1908r.	inżynier mechaniczny
59. KULSKI Augustyn	1911r.	inżynier mechaniczny
60. KULSKI Andrzej	1904r.	inżynier mechaniczny
61. KULSKI Stanisław	1900r.	inżynier górnik / Akademia
62. KULSKI Stanisław	1905r.	Politechnika Warszawska
63. KULSKI Tadeusz	1904r.	inżynier architekt
64. KULSKI Stefan	1904r.	inżynier lotowy
65. KULSKI Stefan	1904r.	inżynier elektryk
66. KULSKI Stefan	1902r.	Politechnika Warszawska
67. KULSKI Stefan	1901r.	inżynier elektryk
68. KULSKI Stefan	1902r.	inżynier architekt
69. KULSKI Stefan	1902r.	inżynier mechaniczny
70. KULSKI Stefan	1902r.	inżynier dróg i mostów
71. KULSKI Stefan	1902r.	inżynier
72. KULSKI Stefan	1902r.	inżynier architekt
73. KULSKI Stefan	1902r.	inżynier mechaniczny
74. KULSKI Stefan	1905r.	inżynier mechaniczny

- 3 -

64

75. KULSKI Zygmunt	ar. 1905r.	inżynier chemik
76. KULSKI Zygmunt	-	Szkola Techniczna
77. KULSKI Zygmunt	-	Dypl. architekt
78. KULSKI Zygmunt	1901r.	inżynier chemik
79. KULSKI Zygmunt	1902r.	inżynier chemik
80. KULSKI Zygmunt	1913r.	inżynier aeronautyki
81. KULSKI Zygmunt	1905r.	inżynier mechaniczny
82. KULSKI Zygmunt	1906r.	Szkola Techniczna
83. KULSKI Zygmunt	1902r.	inżynier reżisjer
84. KULSKI Zygmunt	1902r.	inżynier
85. KULSKI Zygmunt	1902r.	inżynier reżisjer
86. KULSKI Zygmunt	1911r.	Inst. Inżynierski. Przemysł.
87. KULSKI Zygmunt	1902r.	inżynier architekt
88. KULSKI Zygmunt	1905r.	inżynier
89. KULSKI Zygmunt	1905r.	inżynier lotnik
90. KULSKI Zygmunt	1907r.	Politechnika Warszawska
91. KULSKI Zygmunt	1902r.	inżynier elektryk
92. KULSKI Zygmunt	1902r.	inżynier górnik
93. KULSKI Zygmunt	1905r.	inżynier architekt
94. KULSKI Zygmunt	1905r.	inżynier górnik

Wyciąg inżynierów
na podstawie kartoteki przy Delegaturze w Londynie. H. i. Żegl.

1. KULSKI Zygmunt	11. KULSKI Zygmunt
2. KULSKI Zygmunt	12. KULSKI Zygmunt
3. KULSKI Zygmunt	13. KULSKI Zygmunt
4. KULSKI Zygmunt	14. KULSKI Zygmunt
5. KULSKI Zygmunt	15. KULSKI Zygmunt
6. KULSKI Zygmunt	16. KULSKI Zygmunt
7. KULSKI Zygmunt	17. KULSKI Zygmunt
8. KULSKI Zygmunt	18. KULSKI Zygmunt
9. KULSKI Zygmunt	19. KULSKI Zygmunt
10. KULSKI Zygmunt	20. KULSKI Zygmunt

Wyciąg sporządzony na podstawie spisu listonoszy "1-IV. 1945r." dostarczonego do Departamentu IV-go MBP przez S. Dypl. Dep. Kraj. MBP POBORSKI

Kierownik Sekcji Departamentu II-go MBP
/ s. / Dypl. Dep. Kraj. MBP POBORSKI

Przygotowany w MBP PRL Wyciąg
z wykazu inżynierów i techników
pracujących na rzecz
Ministerstwa Przemysłu, Handlu i

...druga i... Z zasobu IPN

...trzecia. Z zasobu IPN

Kontakty Ministerstwa Przemysłu z krajem

Funkcjonariusze MBP szczególną uwagę przywiązywali do sprawy kontaktów Ministerstwa z konspiracją w okupowanej Polsce. Jak wiemy, ważne informacje były wymieniane na drodze łączności radiowej oraz za pośrednictwem kurierów i emisariuszy. Szczególną rolę odegrał w tym zakresie Jan Nodzyński (Jan Duda, „Łuk”), wysłany w maju 1944 r. drogą powietrzną do Polski. Wcześniej zapoznał się on w Londynie szczegółowo z pracami prowadzonymi przez Ministerstwo Przemysłu. W Warszawie miał zreferować te sprawy w Delegaturze Rządu, a po przeprowadzonych rozmowach miał wrócić do Londynu.

Dodajmy, że także w 1944 r. do podróży drogą powietrzną do Polski przygotowywał się pracownik Ministerstwa inż. Zygmunt Kunczyński („Rak”). Niestety, z uwagi na zakończenie lotów ze zrzutami do Polski ta wyprawa została odwołana.

***

W końcu listopada 1956 r. Departament IV MBP zakończył sprawę ewidencyjno-operacyjną dotyczącą Ministerstwa Przemysłu, Handlu i Żegluga oraz Departamentu Przemysłu i Handlu Delegatury Rządu na Kraj. Niemniej jednak szereg pracowników pozostało w ewidencji komunistycznego aparatu bezpieczeństwa.

---

¹ W. Grabowski, *Nieznany rząd Polski Walczącej 1939-1945*, „Dzieje Najnowsze” 2012, nr 2, s. 153-156.

² Należy podkreślić, że w zasobie Archiwum Akt Nowych znajduje się obszerny (ponad tysiąc jednostek archiwalnych) zbiór dokumentów Ministerstwa Przemysłu, Handlu i Żegluga.

³ M. Hulas, *Goście czy intruzi? Rząd polski na uchodźstwie wrzesień 1939 – lipiec 1943*, Warszawa 1943, s. 184-187.

⁴ J. Kwapiński, *1939-1945 (Kartki z pamiętnika)*, Londyn 1947.

⁵ Wymieńmy dla przykładu: *Rzeczpospolita Polska czasu wojny. Dziennik Ustaw RP i Monitor Polski 1939-1945*, red. A.K. Kunert, Warszawa 1995.

⁶ AIPN 00231/189, t. 1-3.

⁷ AIPN 00231/189, t. 1, k. 8 – Postanowienie o wszczęciu sprawy obiektywnej na b. Wydz. Przemysł. M.P.HiŻ „Rządu Londyn.”, Warszawa, 27 VIII 1954 r.

⁸ M. Hułas, *Goście ...*, s. 186.

⁹ 26 V 1941 r. grupa inżynierów opracowała memoriał w tej sprawie skierowany do władz polskich – AIPN 00231/189, t. 1, k. 120-133.

¹⁰ W aktywnym rozpracowywaniu Wydziału, i szerzej Ministerstwa, wykorzystywano także informatorów: „Prawdźic”, „Kowalski” (J.K. Zyzak), „Władysław” (S.B. Szulc).

¹¹ W nawiasach podano inne imiona lub nazwiska występujące w dokumentach MBP.

COFNIJ SIĘ